

Iulian GRIGORAȘ

AUTONOMII *BARBARE* ÎN NARBONENSIS. FEDERAȚIA VOCONTĂ

BARBARIAN AUTONOMY IN NARBONENSIS.
THE FEDERATION OF THE VOCONTII

Abstract: The principles of organization of the Roman state aim, firstly, at its functionality, the political class pragmatically applying measures to reduce, where possible, the degree of troops implication or financial involvement. Such situations are common in the Hellenistic world where Rome has found competitors that had international law institutions well established and functional.

The federation of *vocontii* is one such case, being special in that it is located Westside of the Empire, precisely in Gallia Narbonensis. Although modern historiography assumes that *vocontii* were influenced by the Hellenistic civilization generated by Massalia, they are still a barbarous people with Celtic-Ligurian heterogeneous structure. The legal status they held raises some problems related to the reasons that have led the Romans to impose and maintain such a situation.

Keywords: legal status, Gallia Narbonensis, International Law, Celtic Federation

*

Sursele antice menționează diferite forme de organizare a comunităților supuse Romei, care își continuă existența, într-un mod sau altul, chiar în interiorul teritoriului roman. Cel mai la îndemână exemplu este cel al cetăților grecești. În afara acestora întâlnim și situații mai deosebite, adică triburi „barbare” care își păstrează un fel de autonomie în cadrul unei provincii romane.

În cele ce urmează, voi încerca să sintetizez, pentru prima oară în istoriografia română și chiar în cea străină, toate datele disponibile până acum privitoare la autonomia vocontă¹ privită ca structură administrativă individualizată în cadrul provinciei Gallia² Narbonensis.

Problema federației³ voconte și a autonomiei acesteia nu a făcut, până

¹ H. Rolland, *Vocontii*, *RE*, Bd. IX A 1, 704-716.

² Niese, *Gallii*, *RE*, Bd. VII 1, 610-639 și Weiss, *Gallia*, *RE*, Bd. VII 1, 639-666.

³ G. Barrauol, *Les peuples préromains du sud-est de la Gaule*, *Étude de géographie*

acum, obiectul unui studiu special. De la Mommsen⁴ și până astăzi, ea este, evident, menționată, numai că lipsește o analiză sistematică a ei, *Vocontii* fiind amintiți în lucrări precum cele ale lui Rivet⁵, Hatt⁶, Drinkwater⁷, Deroc⁸ și, desigur, în mai multe articole de specialitate⁹.

Primele informații referitoare la această „federatie” gallică apar în două interesante inscripții triumfale¹⁰, prin care erau onorați M. Fulvius Flaccus¹¹ și C. Sextius Calvinus¹², victorioși în urma primelor confruntări cu populațiile Galliei sudice, între acestea regăsindu-se și *Vocontii*. Informația epigrafică este confirmată și de sumarele mențiunii ale tradiției literare, care s-a păstrat până astăzi. Astfel, în *Epitomele* liviene sunt amintite campaniile din 125 și 124 a. Chr., informații care se regăsesc și la autorii romani de mai târziu, pentru care Titus Livius¹³ a reprezentat una din sursele principale, autori precum Velleius Paterculus¹⁴ și Florus¹⁵.

historique, Paris, 1969, 278-284.

⁴ Th. Mommsen, *Istoria Romană*, III, traducere în limba română de Joachim Nicolaus, București, 1988, 122, (= Mommsen, *IR*).

⁵ A.L.F. Rivet, *Gallia Narbonensis*, B.T. Batsford Ltd., London, 1988 (= Rivet, *Narbonensis*).

⁶ J.J. Hatt, *Histoire de la Gaule Romaine*, Payot, Paris, 1966 (= Hatt, *Gaule Romaine*).

⁷ J.F. Drinkwater, *Roman Gaul, 58 B.C.- A.D. 260*, London, 1983 (Drinkwater, *Roman Gaul*).

⁸ A. Deroc, *Les monnaies gauloises d'argent de la vallée du Rhône*, Paris, Les Belles Lettres, 1983 (= Deroc, *Monnaies gauloises*).

⁹ J.M. Alonso-Nuñez, *An Augustan World History: The 'Historiae Philippicae' of Pompeius Trogus*, in **Greece&Rome**, 34(1987), 56-72 (= Alonso-Nuñez, *Augustan History*); Coleman H. Benedict, *The Romans in Southern Gaul*, in **The American Journal of Philology**, 63(1942), 38-50 (= Benedict, *Southern Gaul*); Norman J. DeWitt, *The Paradox of Gallo-Roman Relations*, **The Classical Journal**, 37(1942), 399-406 (= DeWitt, *Gallo-Roman relations*); and *Rome and the 'Road of Hercules'*, in **Transactions and Proceedings of the American Philological Association**, 72(1941), 59-69 (= DeWitt, *Road of Hercules*); Louisa Matthaei, *On the classification of roman allies*, in **The Classical Quarterly**, 1(1907), 182-204 (= Matthaei, *Roman allies*); J.S. Reid, *Some Aspects of Local Autonomy in the Roman Empire*, **Cambridge Historical Journal**, 1(1924), 121-125; Ronald Syme, *Pliny the Procurator*, **Harvard Studies in Classical Philology**, 73(1969), 201-236 (= Syme, *Pliny the Procurator*).

¹⁰ *Acta Triumph.* 631=123 (CIL, I², 1, p. 176); *Fast. Cons.* 630=124 (CIL, I², 1, 150).

¹¹ Groag, *M. Fulvius Flaccus*, *RE*, VII 1, nr. 58, 241-243.

¹² Münzer, *C. Sextius Calvinus*, *RE*, Bd. II A 2, nr. 20, 2045.

¹³ Klotz, *Titus Livius*, *RE*, Bd. XIII 1, nr. 9, 816-852.

¹⁴ Velleius Paterculus, II, 6.4: *Fulvium Flaccum, consularem ac triumphalem virum*; vezi: Albrecht Dihle, *Velleius Paterculus*, *RE*, Bd. VIII A 1, nr. 5, 637-659

¹⁵ Florus, I, 37: *Prima trans Alpes arma nostra sensere Saluvii, cum de incursionibus eorum fidissima atque amicissima civitas Massilia quereretur*; vezi: O. Rossbach, *Florus*, *RE*, Bd. VI 2, nr. 9, 2761-2770.

Prin urmare, în privința intrării spațiului sud-gallic în orbita lumii romane, se constată că, deși Roma își făcuse simțită prezența aici încă de la sfârșitul secolului al III-lea a. Chr.¹⁶, o intervenție în forță a armatelor Republicii are loc abia din a doua jumătate a secolului al II-lea a. Chr. Aceasta s-a produs – conform lui Titus Livius – la cererea de ajutor a unei cetăți aliate Romei, Massalia¹⁷, aflată în conflict cu tribul *Salluviilor*¹⁸. Astfel, în *Epitoma 60* el notează că: „M. Fulvius Flaccus a supus prin război mai întâi pe ligurii¹⁹ de dincolo de Alpi, atunci când a fost trimis în sprijinul massalienilor împotriva gallilor salluvi²⁰ care pustiau ținutul acestora”²¹. Puținele surse care ni s-au transmis nu ne oferă detalii despre bătăliile purtate de acesta, dar amintirea triumfului său (celebrat în 123 a. Chr.) ne arată că nu a înfrânt doar tribul *Salluviilor*, ci și pe cele ale *Ligurilor* și *Vocontilor*²².

Potrivit lui Rivet, apariția *Vocontilor* în acest context ridică o altă problemă privind natura relațiilor existente între triburile celto-ligure din regiune. Aceasta este rațiunea pentru care, pornind de la informațiile fragmentare ale lui Titus Livius, istoricul francez crede că Flaccus nu a optat întâmplător pentru ruta care traversează Mont-Genève și valea râului Druentia²³. Motivul acestei alegeri ar fi existența unei posibile alianțe între *Salluvii* și *Vocontii*, situație în care cei din urmă pot fi considerați, fără îndoială, inamici ai Romei. Credem că, în situația dată, nu putem exclude eventuala influență²⁴ a puternicului trib al *Arvernilor*²⁵, situație care transformă orice demonstrație de forță a legiunilor romane într-o întreprindere dificilă.²⁶

Atrage atenția în mod deosebit felul în care consulul, menționat mai sus, a abordat situația odată cu încheierea conflictului, când, deși victorios²⁷, îi tratează pe învinși fără duritate. Mai mult, Flaccus, nu anexează nici un

¹⁶ Mommsen, *IR*, II, 93 „Romanii organizaseră în anul 154 a.Chr. o expediție în interiorul Alpilor, atât la cererea massaliotilor cât și în interes propriu”.

¹⁷ Philipp, *Massalia*, *RE*, Bd. XIV 2, 2130-2153.

¹⁸ Titus Livius, *Epitoma 60*; Hatt, *Gaul Romain*, 38; Rivet, *Narbonensis*, 39-40.

¹⁹ J. Weiss, *Ligurii*, *RE*, Bd. XIII 1, 525-534.

²⁰ Münzer, *RE*, Bd. I A 2, 1970-1976.

²¹ Titus Livius, *Epitomae*, 60: *M. Fulvius Flaccus primus transalpinos Liguras domuit bello, missus in auxilium Massiliensium aduersus Salluuios Gallos, qui fines Massiliensium populabantur.*

²² *Acta Triumph.* 631=123 (C.I.L., I², 1, p. 176).

²³ În prezent Durance; vezi Ihm, *RE*, Bd. V 2, 1730.

²⁴ Benedict, *Southern Gaul*, 40.

²⁵ Ihm, *Arverni*, *RE*, Bd. II 2, 1488-1489.

²⁶ Rivet, *Narbonensis*, 39-40.

²⁷ Titus Livius, *Epitoma 60*; Florus, I, 37, 3; Velleius, II, 6, 4; *Acta Triumph.*, 631=123 (C.I.L., I², 1, p. 176).

teritoriu și nu stabilește nici măcar o garnizoană permanentă în regiune.²⁸

În absența unor informații clare, este greu de stabilit cu precizie motivația acestei atitudini. Este posibil ca Flaccus să fi acționat astfel pentru a-și grăbi întoarcerea la Roma – pentru finalizarea proiectelor sale politice²⁹ – sau pentru a arăta populațiilor din regiune o alternativă la influența arvernă și, nu în ultimul rând, pentru a crea disensiuni între triburile gallice.

Ațiunea lui Flaccus nu a condus la rezultate durabile, întrucât, chiar în anul următor, C. Sextius Calvinus, care exercitase consulatul³⁰ în 124 a.Chr., se luptă cu aceleași triburi înfrânte de Flaccus, după cum relatează același Titus Livius în *Epitoma* 61: „Proconsulul C. Sextius, după ce a învins neamul salluviilor, a întemeiat colonia Aquae Sextiae”³¹. Acest eveniment ridică un semn de întrebare asupra eficienței depline a acestor simple campanii de pedepsire a unor atacuri asupra unui aliat atât de fidel ca Massalia.

Calvinus a întemeiat în teritoriul *Salluviilor*, situat la nord de Massalia, la o zi de marș forțat de orașul foceenilor, un *castellum* pe care l-a numit Aquae Sextiae³², aceasta fiind de fapt prima poziție ocupată permanent de romani în Gallia³³. Victoria proconsulului este confirmată de inscripția dedicată cu ocazia triumfului său sărbătorit în 122 a.Chr.³⁴

Istoriografia modernă identifică un triplu scop al întemeierii acestei baze militare permanente: intimidarea triburilor învinse dar și a celor care nu se angajaseră încă împotriva Romei; protejarea drumului dintre Peninsula Italică și Hispania³⁵ și, nu în ultimul rând, exercitarea unui control riguros asupra comerțului din zonă, micșorând, substanțial, influența massaliotă în acest spațiu³⁶.

În condițiile stabilirii unei baze militare permanente, romanii abordează cu precauție problema constituirii unei noi provincii, printre motivele acestei atitudini prudente numărându-se și amenințarea reprezentată de *allobrogi*³⁷ și *arverni*. Astfel, legiunile romane conduse de Cn. Domitius Ahenobarbus³⁸ înfrâng în 122 a.Chr. pe *allobrogi*, iar în anul următor, sub

²⁸ Benedict, *Southern Gaul*, 40-41.

²⁹ Andrew Lintott, *Tiberius Gracchus*, in **Cambridge Ancient History** (= CAH), IX, 75-76.

³⁰ Titus Livius, *Epitoma* 61.

³¹ Titus Livius, *Epitoma* 61: *C. Sextius procos. victa Salluuiorum gente coloniam Aquas Sextias condidit.*

³² Ihm, *Aquae Sextiae*, *RE*, Bd. II 1, 305-306.

³³ Benedict, *Southern Gaul*, 41.

³⁴ *Acta Triumph.* 632 = 122; *Fast. Cons.* 630=124 (CIL, I², 1, 150).

³⁵ Schulten, *Hispania*, *RE*, Bd. VIII 2, 1965-2046.

³⁶ Benedict, *Southern Gaul*, 42.

³⁷ Ihm, *Allobrogi*, *RE*, Bd. I 2, 1587-1588.

³⁸ Münzer, *Cn. Domitius Ahenobarbus*, *RE*, Bd. V 1, nr. 20, 1322-1324.

comanda lui Q. Fabius Maximus³⁹, ele înfrâng tribul *arvernilor* condus de regele Bituitus⁴⁰. Abia după înlăturarea acestor pericole începe organizarea sudului Galliei în provincie, cel însărcinat cu această misiune fiind C. Domitius Ahenobarbus. Misiunea a fost îndeplinită cu succes în perioada 120-117 a.Chr., una dintre cele mai importante realizări fiind stabilirea unei legături strategice între Peninsula Italică și cea Iberică prin construirea unei *via Domitia*⁴¹.

Un moment interesant în evoluția spațiului transalpin în cadrul „imperului” Republicii Romane este încadrat în prima jumătate a secolului I a. Chr., fiind legat de guvernarea lui M. Fonteius⁴² în Gallia Narbonensis, eveniment cunoscut datorită păstrării fragmentare a unui discurs ciceronian⁴³. De aici aflăm de un *bellum Vocontiorum* ale cărui cauze și desfășurare le putem doar intui. Astfel, din relatarea lui Cicero⁴⁴ știm că M. Fonteius, *propraetor* al Transalpinei, s-a comportat destul de dur cu populația autohtonă, motivația acestei atitudini fiind pusă pe seama necesităților imediate pricinuite de luptele purtate de Caeus Pompeius împotriva lui Sertorius. Din nefericire, acest pasaj se dovedește a fi neclar, ceea ce nu permite fixarea precisă a momentului reglementării raporturilor dintre „federația” vocontă și Roma⁴⁵.

³⁹ Groag, *Fabius Maximus*, RE, Bd. VI 2, nr. 38, 1749-1750.

⁴⁰ Klebs, *Bituitus*, RE, Bd. III 1, nr. 1, 546-548.

⁴¹ Gerhard Radke, *Via Domitia*, RE, Supp. 13 Bd. XIII, 1668-1684

⁴² Münzer, *M. Fonteius*, RE, Bd. VI 2, nr. 12, 2843-2845.

⁴³ Cicero, *Pro Fonteio*, 20 (M. Tullius Cicero, *M. Tulli Ciceronis Orationes*, recognovit brevisque adnotatione critica instruxit Albertus Curtis Clark. Albert Clark. Oxonii, e Typographeo Clarendoniano, 1909, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis).

⁴⁴ Cicero, *Pro Fonteio*, 5: *Huic provinciae quae ex hac generum varietate constaret M. Fonteius, ut dixi, praefuit; qui erant hostes, subegit, qui proxime fuerant, eos ex eis agris quibus erant multati decedere coegit, ceteris qui idcirco magnis saepe erant bellis superati ut semper populo Romano parerent, magnos equitatus ad ea bella quae tum in toto orbe terrarum a populo Romano gerebantur, magnas pecunias ad eorum stipendium, maximum frumenti numerum ad Hispaniense bellum tolerandum imperavit.*

⁴⁵ O prima opinie aparține lui Rivet, *Narbonensis*, 42 care considera că datele problemei vocontae au fost tratate încă din timpul proconsulatului lui C. Domitius Ahenobarbus pentru a asigura și controla totodată ruta nordică a drumului dintre Italia și Spania „If the Vocontian federation really included the *Avantici*, *Sogiontii* and *Sebaginni*, something must surely have been done to protect the route down the Durance valley against a possible recrudescence of hostility, but there is neither literary nor archaeological evidence to explain what it was”. O a doua ipoteză privind această chestiune aparține lui Antonin Deroc, *Monnaises gauloises*, 20 care afirma: „Après deux victoires successives, les troupes gauloises commandées par Catagnatos furent vaincues en 61 par le prêteur Pomptinus. C'est probablement à ce moment-là, plutôt qu'immédiatement après le *Bellum Vocontiorum*, que les *Vocontii* firent acte de soumission complète et obtinrent le *foedus* qui permettait aux Romains de s'assurer le contrôle de la voie essentielle de l'Italie à l'Espagne par le Mont-Genève, et d'isoler

O informație sumară și interpretabilă ar lămuri situația în privința naturii acestor raporturi. Același Cicero menționează într-un alt discurs, *Pro Balbo*⁴⁶, existența unor tratate încheiate cu diverse triburi, în finalul enumerării sale fiind trecuți „barbarii din Gallia”⁴⁷. Practic, din aceste rânduri este imposibil de stabilit dacă printre acești barbari se numără și vocontii, totuși este cert faptul că marele orator avea știință de asemenea *foedera* și putem presupune că populația aflată în discuție încheiase o astfel de înțelegere cu Roma.

Un caz deosebit este cel al istoricului de origine vocontă Pompeius Trogus⁴⁸ a cărui operă *Historiarum Philippicarum et totius mundi origines et terrae situs* este pierdută, păstrându-se doar *Epitomele* redactate de Iustinus⁴⁹ două secole mai târziu. Din aceste epitome aflăm date prețioase referitoare atât la familia istoricului, dar și la statutul juridic al „fедераției” vocontice în timpul celei de-a doua jumătăți a secolului I a.Chr.⁵⁰

De la epitomatorul lui Pompeius Trogus, Iustinus, aflăm următoarele: „Trogus relatează faptul că înaintașii săi sunt de origine vocontă, bunicul său, Trogus Pompeius, a căpătat cetățenia de la Cnaeus Pompeius⁵¹ în timpul războiului cu Sertorius⁵²; unchiul său a comandat o unitate de cavalerie sub comanda aceluiși Pompeius, în războiul cu Mithradates⁵³, iar tatăl său a servit sub Caius Caesar⁵⁴, fiind secretar personal, păstrător al sigiliului și responsabil cu primirea ori trimiterea curierilor”⁵⁵.

Aceste situații, ale participării unor voconți ca auxiliari⁵⁶, confirmă

d'avantage encore les Allobroges qui étaient toujours redoutés”.

⁴⁶ Pentru L. Cornelius Balbus vezi Münzer, *RE*, Bd. IV 1, nr. 69, 1260-1268-

⁴⁷ Cicero, *Pro Balbo*, XIV 32 : *etenim quaedam foedera exstant, ut Cenomanorum, Insubrium, Helvetiorum, Iapydum, non nullorum item ex Gallia barbarorum, quorum in foederibus exceptum est ne quis eorum a nobis civis recipiatur.*

⁴⁸ Klotz, *Pompeius Trogus*, *RE*, Bd. XXI 2, nr. 142, 2300-2313.

⁴⁹ Kroll, *Iustinus*, *RE*, Bd. X 1, 956-957.

⁵⁰ Iustinus, *Epitoma*, 43,5,11-12.

⁵¹ Fr. Miltner, *Cnaeus Pompeius*, *RE*, Bd. XXI 2, nr. 31, 2062-2211.

⁵² Schulten, *Sertorius*, *RE*, Bd. II A 2, nr. 3, 1746-1753.

⁵³ Geyer, *Mithradates*, *RE*, Bd. XV 2, nr. 12, 2163-2205.

⁵⁴ Grobe, Klotz, *Caius Caesar*, *RE*, Bd. X 1, nr. 131, 186-275.

⁵⁵ Iustinus, *Epitoma*, 43,5,11-12 *In postremo libro Trogus: maiores suos a Vocontiiis originem ducere; avum suum Trogum Pompeium Sertoriano bello civitatem a Cn. Pompeio percepisse, patrum Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompeio duxisse; patrem quoque sub C. Caesare militasse epistularumque et legationum, simul et annuli curam habuisse.*

⁵⁶ Informația că bunicul istoricului antic a căpătat cetățenia după ce s-a evidențiat în războiul dus de Pompeius împotriva lui Sertorius arată faptul că în momentul recrutării sale nu era cetățean și, prin urmare, nu putea servi într-o legiune. În privința unchiului acestuia situația este neclară, din folosirea termenului de *turmas equitum* putem trage concluzia că era

statutul de *socius*, pe care îl deținea „federația” aflată în discuție și, de ce nu, existența unui *foedus*, încheiat între aceasta și Roma. Pe de altă parte, informația privitoare la tatăl istoricului antic este confirmată, practic, de însuși Caesar, acesta având o bună părere despre însoțitorii săi, originari din Narbonensis, drept pentru care îi folosea cu încredere în misiuni delicate⁵⁷.

Datorită acestor interesante apariții ale provincialilor pe lângă persoana lui, Caesar este considerat ca fiind cel care a stabilit principalele caracteristici administrative⁵⁸ ale Galliei Narbonensis, acordând, poate, anumitor populații dreptul de a se conduce singure.

Octavian⁵⁹ a organizat, la rândul său, în anul 27 a.Chr., cuceririle tatălui său adoptiv, stabilind, totodată, și formula⁶⁰ finală a administrației din Narbonensis⁶¹, formulă în care se regăsesc două state aliate: Massalia și Vocontii.

Pentru epoca lui Augustus, avem relatări interesante legate de vocontii, relatări care aduc informații noi privind statutul deosebit al acestora în spațiul transalpin. O astfel de știre, oferită de Pomponius Mela⁶², privește capitala populației în discuție, Vasio⁶³, oraș despre care geograful roman ne spune că ar fi – ca și alte orașe importante din Narbonensis - la fel de bogat⁶⁴. Belșugul evident al acestui oraș reprezintă, cu siguranță, o dovadă a bunelor raporturi dintre autohtoni și romani.

Pentru a completa tabloul acestei epoci trebuie amintite, aici,

decurionul unei subunități de cavalerie fără să avem certitudinea că făcea parte din cavaleria unei legiuni sau dintr-o unitate auxiliară, *ala* – conform lui F. Lammert, *RE*, Bd. VII A, 2, 1390-1392 – ceea ce ar desemna participarea la războiul împotriva lui Mithradates a unor unități auxiliare voconte.

⁵⁷ Caesar, *De Bello Gallico*, I, 47, *Commodissimum visum est C. Valerium Procillum, C. Valerii Caburi filium, summa virtute et humanitate adulescentem, cuius pater a C. Valerio Flacco civitate donatus erat, et propter fidem et propter linguae Gallicae scientiam, qua multa iam Ariovistus longinqua consuetudine utebatur, et quod in eo peccandi Germanis causa non esset, ad eum mittere, et una M. Metium, qui hospitio Ariovisti utebatur*”; vezi și Gerhard Dobesch, *Varro Atacinus und sein „Bellum Sequanicum”*, în **Philia. Festschrift für Gerhard Wirth zum 80. Geburtstag**, ed. V. Lica & D. Nedu, Galați, 2006, 123 u.

⁵⁸ C. Goudineau, *Gallia Narbonensis*, CAH, X, 474.

⁵⁹ K. Fitzler, O. Seeck, *Octavian*, *RE*, Bd. X 1, nr. 132, 275-381.

⁶⁰ C. Goudineau, *Gallia Narbonensis*, CAH, X, 471.

⁶¹ Titus Livius, *Epitoma CXXXIV*, *Cum ille conuentum Narbone egit, census a tribus Galliis, quas Caesar pater uicerat, actus*. Dio Cassius, LIII. 22 „a făcut un recensământ al galilor organizându-i din punct de vedere civil și politic”.

⁶² F. Gisinger, *Pomponius Mela*, *RE*, Bd. XXI 2, nr. 104, 2360-2411.

⁶³ Goessler, *Vasio*, *RE*, Bd. VIII A 1, 440-453.

⁶⁴ Pomponius Mela, II 68: *Urbium quas habet opulentissimae sunt Vasio Vocontiorum, Vienna Allobrogum, Avenino Cavarum, Arecomicorum Nemausus, Tolosa Tectosagum...*

importantele informații oferite de marele geograf Strabon⁶⁵. Acesta descrie amănunțit realitățile existente în spațiul gallic, oferind și unele date despre situația vocontilor. Astfel, potrivit lui (IV 6, 4): „Allobrogii, apoi și ligyenii, se află sub porunca guvernatorilor sosiți în provincia Narbonensis, *voconții însă, după cum am spus că sunt și volcii din preajma orașului Nemausus, se cârmuiesc singuri*”.

Fragmentul de mai sus ne trimite la pasajul din cartea IV 1, 12, pasaj care explică modul de organizare al volcilor arecomici. Despre arecomici, Strabon scria următoarele: „Nemausus⁶⁶ are sub ascultarea sa douăzeci și patru de localități, [toate] cu locuitorii de aceeași obârșie etnică, și deosebite printr-o populație aleasă, formând cu el o confederație; acest oraș are și așa-numitul Drept Latin⁶⁷; astfel că cei care s-au învrednicit cu funcția de edil sau de quaestor, în Nemausus, au devenit cetățeni romani; de aceea, acest neam nu se află sub ordinele guvernatorilor trimiși aici din Roma”.

Desigur, nu trebuie să considerăm modul de conducere internă a celor două federații identic, dar, cu siguranță, cele două sisteme sunt destul de apropiate ca structură. Asemănările pot fi puse și pe seama influenței exercitate de comunitatea grecească a massaliotilor sub influența cărora *Volcii* și *Vocontii* au dezvoltat, cu siguranță, o formă de viață urbană⁶⁸. Treptat, au loc modificări instituționale semnificative, determinate de impunerea lentă a principiului colegialității, după modelul magistraturilor italice, în toate comunitățile celtice din sudul Galliei. Excepția o reprezintă, și de data aceasta, federația vocontă care continuă să se afle sub autoritatea unui *praetor*, situație care se va menține până în secolul al III-lea p.Chr.⁶⁹.

La fel de importante sunt și datele oferite de Plinius cel Bătrân⁷⁰, mai ales datorită faptului că a îndeplinit în perioada cuprinsă între anii 70-76 p. Chr. funcția de procurator în mai multe provincii printre care se numără și Narbonensis⁷¹. Această conjunctură l-a adus în contact nemijlocit cu populațiile regiunii, printre acestea numărându-se în mod cert și federația vocontă. Argumentul care poate fi adus în sprijinul acestei afirmații se regăsește chiar în textul său, atunci când Plinius afirmă că a văzut în teritoriul

⁶⁵ W. Aly, E. Honigmann, *Strabon, RE*, Bd. IV A 1, nr. 3, 76-155.

⁶⁶ Fritz Heichelheim, E. Linckelheld, *Nemausus, RE*, Bd. XVI 2, 2286-2310.

⁶⁷ Steinwenter, *Ius Latii, RE*, Bd. X 1, 1260-1278.

⁶⁸ DeWitt, *Road of Hercules*, 67, „The Volcae were the most Hellenized of the Gauls and had developed some degree of urban civilization.”

⁶⁹ C. Goudineau, *Gallia Narbonensis, CAH*, X, 475..

⁷⁰ Ziegler, Kroll, Gundel, Aly, Hanslik, *Plinius Maior, RE*, Bd. XXI 1, nr. 5, 271-439.

⁷¹ Syme, *Pliny the Procurator*, 211: „It will be expedient to examine that procuratorial career with care and in detail. Drawing upon indications in the *NH*, Miinzer argued that from 70 to 76 Pliny was procurator in succession of Narbonensis, Africa, Tarraconensis, Belgica”.

vocont o piatră căzută din cer ceea ce-i presupune prezența în zonă⁷².

În opera sa, el menționează raporturile dintre Roma și federația vocontilor, atestând statutul deosebit al acesteia de „autonomie barbară”. El o numește *civitas foederata*, incluzând, în același timp cele două capitale, Vasio și Lucus Augusti⁷³, alături de alte nouăsprezece comunități urbane vocontice mai mici, pe lista orașelor din Narbonensis care beneficiau de *ius Latinum*⁷⁴.

Cele prezentate mai sus reprezintă informațiile relevante de la care putem porni în reconstituirea raporturilor pe care locuitorii văii râului Durance le-au întreținut cu romanii. Deși sumare, aceste informații pot oferi unele indicații privind problemele legate de tipul convenției existente între cele două părți, momentul încheierii acesteia, clauzele prevăzute și, nu în ultimul rând, statutul deținut de federația vocontă în cadrul provinciei Narbonensis.

Menționarea populației în discuție ca având statutul de *civitas foederata* poate fi un argument, așa cum am amintit mai sus, pentru existența unui *foedus* încheiat între aceștia și Roma. Putem considera, deci, că între cele două părți a fost încheiat un tratat public întărit printr-un jurământ și devenit irevocabil datorită unui blestem⁷⁵.

Tot aici, trebuie remarcat faptul că noțiunea de *foederatus* desemna în terminologia romană orașele aliate, statutul acestora fiind în opoziție cu cel al orașelor supuse⁷⁶. Aici sunt reprezentanți principalii subiecți ai dreptului internațional roman, grupați în două categorii, pe de o parte *civitates foederatae*, care au încheiat cu Roma o alianță militară prin care le este recunoscută suveranitatea și, pe de altă parte, orașele dependente și autonome recunoscute printr-un tratat sau printr-o lege unilaterală. Cele două categorii menționate au, în principiu, o condiție juridică asemănătoare, unica diferență fiind reprezentată de posibilitatea revocării acestui statut, posibilitate care privește orașele din a doua categorie⁷⁷.

⁷² Plinius, *NH*, II, 150: *Ego ipse vidi in Vocontiorum agro*.

⁷³ Cramer, *Lucus Augusti, RE*, Bd. XIII 2, nr. 2, 1709.

⁷⁴ Plinius, *NH*, III, 36-37.

⁷⁵ Th. Mommsen, *Le droit public romain*, traduit par Paul Frédéric Girard, I-VII, Paris, 1889 (Mommsen, *Droit public*), VI/2, 278: „Le *foedus* est, avons-nous vu, le traité public qui est accompagné d'un serment d'exécration et qui est rendu par là irrévocable”.

⁷⁶ *Ibidem*, 279.

⁷⁷ *Ibidem*, 281-282: „Elles comprennent, en premier lieu, toutes les cités fédérées, car une alliance militaire jurée de la nature expliquée plus haut contient nécessairement en elle la reconnaissance de la souveraineté républicaine, et, en second lieu, toutes les cités dont la dépendance et l'autonomie sont reconnues par les Romains par un traité non-juré ou par une loi purement unilatérale”.

Revenind la informația lui Plinius cel Bătrân, un aspect important ne reține atenția și anume menționarea celor nouăsprezece comunități urbane, de importanță secundară, care întregeau federația vocontă alături de cele două capitale, Vasio și Lucus Augusti. Deși sumară, referința este un indiciu cu privire la suveranitatea limitată de care se bucurau aliații autonomi ai Romei, suveranitate care implică exercitarea autorității asupra propriului teritoriu⁷⁸. În această situație, teritoriile acestor orașe sunt considerate ca nefăcând parte din Imperiu și se sustrag autorității guvernatorului provinciei⁷⁹.

Prin urmare, rezultă trei posibile încadrări juridice ale „autonomiei”, cel de *amici populi Romani*, cel de *socii populi Romani* sau cel de *amici et socii populi Romani*⁸⁰. Prima dintre încadrările juridice amintite este anulată, practic, de unele dintre informațiile prezentate mai sus. Astfel, orașul care beneficiază de acest statut nu este obligat să ofere ajutor militar și nici ajutor în bani sau alte produse. Desigur, acest ajutor poate fi oferit, dar el trebuie să fie din propria inițiativă a beneficiarilor acestui statut juridic⁸¹.

Ultimele două situații îi transformă pe subiecții dreptului internațional în membri ai uniunii militare al cărei hegemon era Roma. Modalitatea în care aceștia au intrat în această uniune era încheierea unei convenții de supunere⁸². În lumina clauzelor acestei convenții, este clar faptul că voconții erau obligați să acorde ajutor romanilor în caz de război.

Informațiile care atestă, efectiv, participarea voconților alături de romani în diverse teatre de operațiuni aparțin lui Pompeius Trogus ele fiind cu atât mai valoroase cu cât autorul antic era el însuși un vocont. Existența participării militare nu este atestată doar de mărturiile tradiției literare. Descoperirea unui papirus pe teritoriul Egiptului a scos la iveală faptul că printre alte unități militare aflate în această provincie se afla și o *ala*

⁷⁸ *Ibidem*, 317: „Le fondement de l'autonomie est l'autorité exercée par la cité fédérée ou libre sur son propre territoire, c'est-à-dire, selon la conception des Romains, l'existence à son profit de la propriété publique – ou de la propriété privée dérivée de la propriété publique – sur le sol enfermé dans ses limites, le traité exceptant par une clause expresse les terres domaniales de l'État romain qui peuvent s'y trouver comprises”.

⁷⁹ *Ibidem*, 319: „Le territoire des cités alliées est soustrait au gouvernement des consuls, en Italie et dans le département administratif qui en dépend, à l'autorité du gouverneur dans les provinces”.

⁸⁰ Matthaeci, *Roman allies*, 184.

⁸¹ *Ibidem*, 186: „The position was this: the socius was obliged to send year in, year out, a fixed contingent to the Roman army: the amicus was never obliged to do so: he might, however, if he liked, give voluntary military assistance to Rome during any particular war”.

⁸² Mommsen, *Droit public*, VI/2, 275: „L'alliance qui établit l'union militaire perpétuelle est au fond une convention de soumission: cela se montre avec une égale clarté dans les formes de sa conclusion et dans ses conséquences juridiques”.

*Vocontiorum*⁸³.

Referitor la clauzele convenției romano-voconte ar mai fi de adăugat și posibilitatea ca cei din urmă să fi căpătat un statut privilegiat în schimbul protejării graniței provinciei romane și, nu în ultimul rând, a protejării și întreținerii porțiunii din *via Domitia*, care le tranzita teritoriul. Este bine cunoscută practica romanilor de a permite aliaților lor să dețină armată în scopul îndeplinirii obligațiilor militare⁸⁴ rezultate în urma încheierii tratatului sau, în scopuri defensive, pentru protejarea teritoriului propriu aflat la marginea imperiului⁸⁵.

Desemnarea unui oraș ca fiind autonom, conform terminologiei latine, face referire la privilegiile care îi sunt acordate și anume *suae leges* și *libertas*. Termenii *autonomie* și *libertate* se confundă însă, făcând trimitere la aceeași condiție juridică, diferența fiind dată de existența unei constituții distincte în cazul primului și de ideea de suveranitate a poporului în cazul celui de-al doilea⁸⁶.

Autonomia nu antrenează, în mod necesar, proprietatea asupra pământului și nici sustragerea de la impozitul roman fiind o formă de independență lipsită de efectele sale esențiale, apropiindu-se practic de statutul supușilor⁸⁷.

În final, putem presupune că, după victoriile împotriva *vocontilor*, romanii îi acceptă pe aceștia ca parte ai confederației lor militare, acordându-le o autonomie limitată. Această situație se poate explica prin viziunea pragmatică adoptată de romani în raporturile cu populațiile extra-italice.

Măsurile luate de aceștia au impus hegemonia romană cu un efort minim în oameni și resurse, asigurând, prin concursul vocontilor, una din rutele vitale către Hispania. În egală măsură, prin această politică abilă frontierele Galliei Narbonensis erau protejate de o lovitură directă care putea veni din exterior.

Galați

⁸³ Henry A. Sanders, *A Latin Document from Egypt*, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 55 (1924), 21-34.

⁸⁴ Mommsen, *Droit public*, VI/2, 300: „Le fondement de l'obligation au service ordinaire est qu'en vertu du traité d'alliance, Rome a le droit, lorsqu'elle lève elle-même des troupes, de demander en même temps leur contingent aux allies”.

⁸⁵ *Ibidem*, 299.

⁸⁶ *Ibidem*, 284.

⁸⁷ *Ibidem*, 285: „Ainsi que nous le montrerons plus loin, il est probable que l'αὐτονομία n'entraîne pas la propriété du sol et la soustraction à l'impôt romain qui en est la conséquence, qu'elle constitue par suite une indépendance dépouillée de ses effets essentiels, et qu'elle se rapproche plus de la sujétion proprement dite que du droit des villes libres dépendantes”.